

TIDNINGEN

Medlemsblad för STA
Sällskapet TrädgårdsAmatörerna

Redaktionen för TrädgårdsAmatören
Christina Gyllensvaan
(material och annonser)
Leif Johansson
(bilder)
Handelsgatan 21
432 36 Varberg
Telefon: 0340-136 57
E-post: red@tradgardsamatorenerna.nu

Owe Jaktlund
(föreningsnotiser)
Oktorp 101
310 50 Slöinge
Telefon: 0346-409 09
E-post: owe@tradgardsamatorenerna.nu

Ansvarig utgivare:
Rolf Wiking

Utgivningstider:
mars, maj, september och december
Manus insändes före:
10/1, 15/3, 15/7 och 20/10

*Eftertryck utan tillstånd förbjudes.
För insänt ej beställt material ansvaras ej.
Observera att åsikter framförda i
insändare eller redaktionellt material inte
nödvändigtvis reflekterar
riksföreningens åsikter.*

Vid utebliven tidning, adress- eller
namnändring:
Maryla Wallin
Färentunagränd 25
194 55 Upplands Väsby
Telefon: 08-590 343 21
onsdag 14–19
E-post: sta@tradgardsamatorenerna.nu

Äldre nr av TA:
Laila Green
Botaskårvägen 28
511 42 Kinnahult
Telefon: 0320-161 89

Länkar i våra artiklar:
Vi vill påminna om att alla länkar till
Internet som finns i tidningen också
finns samlade på vår egen hemsida:
www.tradgardsamatorenerna.nu

Omslagsbild:
Podophyllum hexandrum
'Majus' – en art inom
släktet *Berberidaceae*
Foto: Owe Jaktlund

INNEHÅLL

- 54 **Rolf har ordet** Rolf Wiking
- 56 **Första året i trädgården** Christina Gyllensvaan
- 62 **Orkidéer i trädgården** Svante Malmgren
- 67 **Upprop – hårlösa blåsippor** Severin Schlyter
- 68 **Asperupgaard en have på Fyn del 1** Bjarne Dinesen
- 72 **Hybridpioner** Johan Pettersson
- 77 **Bilder ur Familjealbumet – Berberidaceae**
Christina Gyllensvaan
- 78 **Friska flox** Johan Pettersson
- 80 **Diervilla – getris** Owe Jaktlund
- 82 **Stjärnor bland astrar** Johan Pettersson
- 85 **Mörk och fyllig** Johan Pettersson
- 86 **Trädgårdens invånare och besökare** Owe Jaktlund
- 91 **Christinas surfspalt** Christina Gyllensvaan
- 92 **Böcker från Älvsborgskretsen**
- 94 **Litteratur**
- 95 **Frödistributionen**
- 96 **Resa till Sydafrika**
- 97 **Kontakt med läsekretsen**
- 99 **Föreningsnotiser**
- 101 **Lokalkretsar och föreningsfunktionärer**

Stjärnor bland astrar

Johan Pettersson
text och foto

Odlarensfarenhet

Utbudet av sensommar- och höstblommade perenner i svenska plantskolor motsvarar inte de behov som trädgårdsentusiasterna har. Av de vanliga som Aster och Phlox finns ett begränsat utbud av äldre sorter. Ofta är dessa mottagliga för olika svampsjukdomar som mjöldagg och rost. Med optimala odlingsbetingelser minimeras angreppen, men en del sorter är näst intill omöjliga att hålla friska och borde snarast sorteras bort från plantskole-sortimentet.

- 1 Aster amellus, tidiga, friska och rikblommade.
2 Aster ageratoides 'Harry Schmidt', en trevlig bekantskap som är frisk och växtvillig med rik blomning under sensommar och höst.

Men det finns också riktiga guldkorn att hitta bland bråten. I en närliggande plantskola har jag noterat att både *Aster divaricatus*, vit skogsaster, och *A. 'Twilight'* fanns till försäljning under sommaren och likaså *A. × frikartii*, kokardaster, 'Mönch' och 'Wunder von Stäfa'. Alla dessa astrar är friska och odlingsvärda och de finns mer ingående beskrivna i TA 2001:4. Sedan jag skrev om dessa har jag testat ytterligare astrar och hittat några som är värda att odla.

A. 'Little Carlow' säljs ibland som en sort av *A. cordifolius* men det är en hybrid mellan *A. cordifolius* och *A. novi-belgii*. Det är en medelhög aster med fantastiskt rik blomning. Stjälkarna är lite veka och faller lätt. Blommorna är blålila och i en mycket tilltalande nyans som ger en fin kontrast mot den gula disken. Tråkigt nog har 'Little Carlow' från *A. novi-belgii* ärvt mottagligheten för svampangrepp och plantan blir ful under ogynnsamma år. Trots detta kommer jag att behålla den, då det inte finns någon aster som blommar lika rikligt och så tidigt som 'Little Carlow'.

Däremot är *A. ageratoides* en mycket trevlig bekantskap. *A. ageratoides*, (syn *A. trinervis* ssp. *ageratoides*) har sitt ursprung i östra Asien och växer vild i bl.a. Kina och Japan. Det är en frisk och växtvillig art med rik blomning under sensommar och hösten. Min erfarenhet inskränker sig än så länge till sorten 'Harry Schmidt' som

har små, ljust blålila blommor i mängd. Den växer med utlöpare och har på ett par år blivit en något gles rugge. Växetsättet är stadigt och den klarar sig bra utan att stöttas. Till min stora glädje såg jag den bland perennsortimentet i min lokala plantskola i år, så den kommer säkert att spridas vidare över landet.

En annan av de friska arterna är *A. lateriflorus*, grenaster. Två sorter har jag i odling, 'Lady in Black' och 'Prince'. Båda har mörkt, nästan svart, bladverk. 'Lady in Black' är mer starkväxande än 'Prince' och behöver stöd. Blomfärgen är ljust lavendel med lila disk och blomningen är enorm. Hela plantan täcks med tusentals små blommor i stor kontrast mot bladverket. 'Prince' har mindre blad, växer tätare och är något mörkare. *A. lateriflorus* är torktolerant och behöver mycket sol för att bladfärgen ska bli optimal. En stor nackdel för *A. lateriflorus* är den sena blomningen. De hinner sällan visa hela sin blomprakt innan höstkylan blir för påtaglig men de är synnerligen dekorativa bladplantor. Mina är planterade i krukor och jag flyttar in dem i växthuset på hösten så att de hinner blomma. Ett besvär som verkligen lönar sig!

Aster schreberi, skogsaster, tror jag mig fått då jag enligt krukskylten inhandlat *A. macrophyllus*, glandelaster. Om det egentligen är två arter vet jag inte, men *A. schreberi* har vita blommor och *A. macrophyllus* ljuslila. Annars är det ingen tydlig skillnad i utseende. Båda påminner om *A. divaricatus* men är kraftigare till växten och har större blommor. Min vitblommade är synnerligen vital men sprider sig inte lika snabbt som *A. divaricatus*. Den är lika frisk och förefaller vara torktålig. En trevlig perenn för glesa buskage. *Kalimeris*, fjäderastrar, är mycket odlingsvärda. Det är ett litet släkte med tioalet arter vildväxande i Asien. *K. incisa* 'Blue Star' inhandlade jag från England för att par år sedan och den har utvecklats bra och visar inga tecken på svampangrepp. 'Blue Star' blir ungefär en halvmeter hög och är stadig. De ljusblå blommorna kommer i augusti och blomningen fortsätter hösten ut. Den trivs bäst i full sol och fuktighetshållande jord. Även denna mycket trevliga aster fanns i min lokala plantskola under sommaren.

Däremot har jag inte hittat någon *Boltonia asteroides*, boltonia, i plantskolorna som jag besökt. Min fick jag som en delning från plantan i

parken vid Steinerseminariet i Ytterjärna och hur den ursprungligen hamnat där har jag inte lyckats få reda på. *B. asteroides* är en imponerande perenn som blir upp mot 2 meter hög. Den är stadig och behöver inget stöd trots sin reslighet. Bladen är ganska smala och har ett grådaggigt vaxskikt. För att utvecklas väl behöver boltonia bra tillgång på fukt men uppskattar för den skull inte att stå för blött. Den blommar från september med ganska stora vita blommor. Innan blommorna är helt utslagna har de en rosalila ton. Kantblommorna är trådsmala och disken gul. Trots sin storlek ger växten ett skirt helhetsintryck. Boltonia är vildväxande i Nordamerika. Från östra Europa kommer *Leucanthemella serotina*, oktoberkrage, som tävlar med boltonia om det höstliga höjdrekorde. Oktoberkragen är starkväxande och når upp till ett par meters höjd. Bladen är sågtandade och blommorna liknar prästkragens. Även oktoberkragen behö-

3. *Aster laterifolius* 'Lady in Black', en grenaster med ljust lavendelfärgade strålblommor och mörkt blad- och grenverk.

4. *Leucanthemella serotina*, en starkväxande östeuropé som kan nå upp till ett par meters höjd.

5. *Kalimeris incisa* 'Blue Star', ca en halvmeter hög och blommor från augusti tills frosten kommer.

ver rejält med vatten om den ska utvecklas väl. I torra lägen utvecklas den sämre och får en del svampangrepp på de äldsta bladen. Den börjar blomma i oktober och behöver en mild höst för att visa sitt fulla flor.

I äldre trädgårdar kan det finnas kvar riktigt bra höstblommande astrar. Vid några tillfällen har jag hittat helt friska plantor som varit i odling sedan 1940-talet eller tidigare. Sådana plantor är jag naturligtvis mycket intresserad av, och i de fall som det varit möjligt, har jag tiggat till mig bitar av dessa. Två som jag är mycket förtjust i är "Karins blå" och "Rosa luktaster". Båda har visat sig vara helt friska. "Karins blå" blommor under september–oktober och har flerdubbla rader strålblommor och en väl synlig gul disk. Det är en stadig aster och den friska grönskan är en prydnad i sig. I full sol blir stjälkarna mörka vilket ger den bonuspoäng. Förmodligen är det en sort av *A. novi-belgii*. Den andra är en *A. no-*

vae-angliae, luktaster, med korallrosa blommor. Trots att den står torrt blir den mycket sällan angripen av svamp. Nackdelen är att den som andra luktastar blommor sent och bara hinner med det under höstar då den starka frosten dröjer till slutet av oktober.

Retrospektiv odlarerfarenhet – aster

Att i Sverige hitta friska höstblommande astrar,

5

Att läsa

Picton, P., *The Gardeners Guide to Growing Asters*. Timber Press 1999 (inbunden, 160 sidor, webpris från ungefär 200 :-)

För den som är road av den nya nomenklaturen rekommenderas:

Semple, J.C. and L. Brouillet. A synopsis of North American asters: the subgenera, sections and subsections of *Aster* and *Lasallea*. *Amer. J. Bot.* 67:1010-1026.

Semple, J.C. and L. Brouillet. Chromosome numbers and satellite chromosome morphology in *Aster* and *Lasallea*. *Amer. J. Bot.* 67: 1027-1039.

En bra engelsk asterplantskola är:

Old Court Nurseries, Colwall, Malvern, Worcestershire WR13 6QE, U.K.

e-post picton@dircon.co.uk

I Sverige kan du hitta en del intressanta astrar (och phlox) på Blomstergården

www.blomstergarden.se

som dessutom hinner blomma innan vintern kommer, är förenat med vissa svårigheter. Huvudsakligen är sortimentet detsamma som det alltid varit och antalet nyheter är nära noll. Under 1995 och 1996 inhandlade jag allt som gick att finna i asterväg och planterade dessa i full sol framför mitt växthus för att utvärdera om det fanns något som var friskt och odlingsvärt. Mitt odlande finns några mil söder om Stockholm och klimatzonen brukar anges till 3. Augusti och september brukar vara ganska torra månader. Enstaka frostnätter kommer i september och bestående kyla kan vara från mitten av oktober. Tidigblommande sorter är därför att föredra. Försöket avslutades 1999.

Ofta drabbas astrar av mjöldagg, *Erysiphe cichoracearum*, och/eller rost, *Coleosporium asterum*, vilket snabbt ödelägger prydnadsvärdet. I försöket ingick sorter av *Aster* × *alpellus*, *amellus*, *cordifolius*, × *dumosus*, × *frikartii*, *laevis*, *lateriflorus*, *macrophyllus*, *novae-angliae* och *novi-belgii*.

Av de odlade var det bara ett fåtal som var helt friska. Några drabbades av mjöldagg men var fria från rost och tvärt om och flera uppvisade både mjöldagg och rost.

***Aster* × *alpellus*, juliaster**

A × *alpellus* 'Triumph', en låg och trevlig hybrid mellan alpaster, *A. alpinus*, och brittsommaraster, *A. amellus*. Frisk och blomvillig men i minsta laget för att vara en bra rabattaster, den passar säkert i stenparti.

***Aster amellus*, brittsommaraster**

Brittsommarastrar *A. amellus* är tidigblommande och relativt friska. Mjöldagg förekommer på de flesta sorterna men sparsamt, den rika blomningen skyller över det mesta av angreppen. *A.*

amellus rekommenderas.

'Beauté Parfaite', 'Blue King', 'Breslau', 'Dwarf King', 'King George', 'Lady Hindlip', 'Oktoberkind', 'Pink Zenit', 'Rudolph Goete' och 'Weltfriede' var med i testet.

***Aster* × *dumosus*, oktoberaster**

Av *A. × dumosus* provades 'Herbstgruss von Bresserhof', 'Jenny', 'Lady in Blue', 'Mittelmeer', 'Peter Harrison', 'Rosenwichtel' och 'Sneekissen'. Från mitten av september hade nästan alla sorter gula blad på den nedre tredjedelen av stjälken eller mer.

***Aster* × *frikartii*, kokardaster**

Från brittsommaraster förefaller *A. × frikartii* (*A. amellus* × *A. thompsoni*) ha ärvt den goda motståndskraften. Ingen av de två sorter jag testat, 'Mönch' och 'Wunder von Stäfa', angreps märkbart. Mycket bra astrar som kan rekommenderas både för sundhet och för tidig blomning.

***Aster lateriflorus*, grenaster**

Grenastrar, *A. lateriflorus*, angrips inte av svampsjukdomar och de är mycket prydliga hela hösten. Sorterna 'Lady in Black' och 'Prince' har båda mörka blad och är synnerligen dekorativa. Dessvärre blommar de sent och sällan innan den bestående kylan kommer. 'Prince' passar mycket bra att odla i kruka som kan ställas i skydd för tidig frost. Båda får fin höstfärg på bladen. Rekommenderas speciellt för det fina bladverket.

***Aster novae-angliae*, luktaster**

Av *A. novae-angliae* testades 'Alma Pötschke', 'Barr's Pink' och 'Septemberrubin'. Ingen av dessa klarar sig utan angrepp och de blommar så sent att de oftast får frostsador.

***Aster novi-belgii*, höstaster**

I regel hinner höstastrarna med att blomma

6. *Boltonia asteroides* 'Snowbank' är en selektion av *B. asteroides* var. *latisquama*. Den blir ungefär meterhög och är antagligen en bättre rabattväxt än arten som blir två meter. 'Snowbank' är inköpt men ännu ej testad.

7. *Boltonia asteroides*. Lägg särskilt märke till den rosalila tonen på de utslagna blommorna.

innan vinterkylan slår till. Ingen av de testade *A. novi-belgii*, 'Blondie', 'Bonningdale White', 'Crimson Brocade', 'Marie Ballard', 'Patricia Ballard', 'Rosaly' och 'Royal Blue' var helt frisk.

Aster tongolensis, midsommaraster

A. tongolensis 'Wartburgstern' kan knappast räknas till rabattastrarna men det är en förtjusande liten färgklick i ett stenparti. Helt frisk.

Det finns förslag på en revision av släktet *Aster*. De nya släktena är föreslagna utifrån upptäckter med modern genteknik. Ovannämnda astrar kan komma att byta namn till:

A. divaricatus = *Eurybia divaricata*

A. macrophyllus = *Eurybia macrophylla*

A. schreberi = *Eurybia schreberi*

A. lateriflorus = *Symphyotrichum lateriflorum*

A. novi-belgii = *Symphyotrichum novi-belgii*

A. novae-angliae = *Symphyotrichum novae-angliae*

Ett litet upprop till läsekretsen:

Finns det bland trädgårdamatörer äldre friska sommar- och höstblommande flox och astrar (familjen Asteraceae)? Jag är mycket intresserad av förökningsmaterial från sorter som varit i odling i 50 år eller längre för att provodla. Johan Pettersson, Källvägen 3, 153 32 Järna, tfn 08-551 707 90, e-post johan.o.pettersson@telia.com